

บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นแนวทางในการศึกษา โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. การใช้สื่อการเรียนการสอน
2. กิจกรรมพัฒนาทักษะทางภาษา
3. กิจกรรมเสริมหลักสูตร
4. การเตรียมการสอน
5. วิธีการสอน
6. การวัดและประเมินผล
7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การใช้สื่อการเรียนการสอน

สิ่งสำคัญประการหนึ่งที่จะช่วยให้การเรียนการสอนประสบผลสำเร็จได้เป็นอย่างดี ก็คือ การใช้สื่อประกอบการเรียนการสอนที่จะช่วยให้นักเรียนมีความเข้าใจในบทเรียนได้รวดเร็ว อีกทั้งยังสร้างความสนใจ สนุกสนาน เพลิดเพลิน และประหยัดเวลาในการสอน ดังที่ วิรุพห์ สีลาพฤกษ์ (2520, หน้า 4-5) กล่าวว่า ครูที่ดีจะต้องไม่ใช่คำพูดอย่างเดียว ควรมีสื่อการเรียนการสอนชนิดอื่น ๆ ที่เหมาะสมประกอบการเรียนการสอนโดยที่ครูต้องคำนึงถึง เนื้อหา และวิธีการสอน ตลอดจนรู้จักใช้วัสดุหลาย ๆ อย่างตามความสามารถการเรียนรู้ของเด็ก

บุญเหลือ เทพยสุวรรณ (2523, หน้า 70-72) ได้กล่าวถึง ความสำคัญของการใช้สื่อการเรียนการสอนวิชาภาษาไทย ไว้ว่า “...ไม่มีครูที่ไหนในโลกที่สามารถสอนนักเรียนให้ได้ผลดีโดยไม่มีสื่อการสอน... สื่อการสอนจะช่วยให้ครูมีความแจ่มจางกว่าศิษย์ ช่วยให้ครูคิดหาทวิวิธีหรืออุบายต่างๆ ในการที่จะดำเนินการสอนให้น่าสนใจ เร้าใจ และให้นักเรียนเป็นคนช่างคิดช่างค้น...”

ศรีสุดา จรียากุล (2525, หน้า 13) ได้ให้หลักเกณฑ์ในการพิจารณาเลือกใช้สื่อไว้ดังนี้ คือ ควรเป็นสื่อที่จัดขึ้นเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนการสอนในห้องเรียน ควรมีการวางแผนการใช้สื่อ ต้องใช้สื่อให้สัมพันธ์หรือเปลี่ยนแปลงไปตามจุดประสงค์ และในการสอนวรรณคดี ควรระวางการ

ใช้สื่อการสอนที่จะทำลายจินตนาการของผู้เรียน สำหรับ วาสนา ชาวหา (2533, หน้า 17-18) ได้ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับการพิจารณาเลือกสื่อการเรียนการสอน ไว้ในอีกทัศนะหนึ่งว่าควรพิจารณาถึงองค์ประกอบทางด้านประสิทธิภาพ (Efficiency) ของสื่อที่นำมาใช้ในการเรียนการสอนโดยจะต้องทำให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ตามวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมที่กำหนดไว้ในแผนการสอนได้ คำนี้ถึงประสิทธิภาพ (Productivity) ของผู้เรียนที่บรรลุวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมที่กำหนดไว้เป็นจำนวนมากแสดงว่าสื่อการสอนนั้นก่อให้เกิดประสิทธิผลสูง รวมถึงความประหยัด (Economy) สื่อที่นำมาใช้ในการเรียนการสอนต้องใช้ให้คุ้มค่ากับการลงทุนทั้งด้านทุนทรัพย์ แรงงาน ความคงทนถาวร และระยะเวลาในการใช้งาน ในส่วนของ สุจริต เพียรชอบ และสายใจ อินทร์มพรรย์ (2523, หน้า 221-222) ได้กล่าวถึงการเลือกใช้สื่อประกอบการเรียนการสอนเพื่อให้บรรลุผลตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ สรุปได้ว่าการเลือกสื่อการเรียนการสอนต้องสอดคล้องกับเรื่องและวัตถุประสงค์ เหมาะสมกับระดับอายุ สติปัญญา ความต้องการ ความสนใจของนักเรียน ตลอดจนเสริมสร้างทัศนคติที่ดีต่อการเรียน ช่วยประหยัดเวลา เป็นสิ่งที่ทำได้ง่าย ราคาไม่แพง ช่วยให้นักเรียนมีประสบการณ์กว้างขวางและเกิดมโนทัศน์ได้ง่าย

กิจกรรมพัฒนาทักษะภาษา

เป็นกิจกรรมที่จัดเพื่อเป็นการเสริมการเรียนการสอนตามหลักสูตร ให้ผู้เรียนเกิดทักษะความรู้ความเข้าใจสิ่งที่เรียนไปแล้วดียิ่งขึ้น ควรทำอย่างต่อเนื่อง โดยมุ่งให้เกิดความชำนาญคล่องแคล่วในการใช้ภาษาทั้งการฟัง การพูด การอ่าน และการเขียน หน่วยศึกษานิเทศก์ กล่าวถึง กิจกรรมเสริมทักษะว่า ได้แก่ การประกวดต่าง ๆ การแข่งขัน การจัดป้ายนิเทศ การจัดนิทรรศการ การจัดชมรมภาษาไทย การจัดบรรยากาศเพื่อส่งเสริมภาษา การจัดหาหุ่นประกอบ นิทาน การศึกษานอกสถานที่ หน่วยศึกษานิเทศก์ สปช. (อึ้งโน สีสรรณ อภิวงค์ษา, 2540 หน้า 12) และกรมวิชาการได้ให้ความคิดเห็นไว้ว่า การจัดกิจกรรมพัฒนาทางภาษาเป็นการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมทักษะทางภาษา เช่น การเล่นเกม การอ่านหนังสือเพิ่มเติม การร้องเพลงเกี่ยวกับบทเรียน การเล่นละคร การแสดงบทบาทสมมุติ จากเรื่องที่อ่าน (กรมวิชาการ, 2536, หน้า ค) ซึ่งในส่วนของ ไกรยุทธ อินทรเดช (2530, หน้า ง) ได้พูดถึงกิจกรรมที่เกี่ยวกับหลักภาษาที่จัด ได้แก่ การจัดป้ายนิเทศเกี่ยวกับภาษาไทยและการแข่งขันสะกดคำยาก กิจกรรมทางวรรณคดี มีปริมาณการจัดน้อย กิจกรรมที่สำคัญ ได้แก่ การจัดงานในวันสำคัญทางวรรณคดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งวันสุนทรภู่ สำหรับการประเมินความคิดเห็นที่มีต่อกิจกรรมเสริมทักษะภาษาไทยแต่ละประเภทปรากฏว่ากิจกรรมส่วนใหญ่ มีความเหมาะสมกับเกณฑ์การประเมินทุกด้านในระดับปานกลาง กิจกรรมบางประเภทมีส่วนส่งเสริมการเรียนการสอนตามหลักสูตรมาก ได้แก่

การฟังทำนองเสนาะ เพลง คนตรี การจัดรายการเสียงตามสาย การอ่านข่าว บทความ ประกาศของโรงเรียนทางหน่วยกระจายเสียง การเขียนข่าว บทความหรือเรื่องสั้นติดบนป้ายนิเทศ การแข่งขันประกวดคำ การจัดป้ายนิเทศ และการจัดงานในวันสำคัญทางวรรณคดี

กิจกรรมเสริมหลักสูตร

นักการศึกษาได้ให้การยอมรับถึงความสำคัญของกิจกรรมเสริมหลักสูตรต่อระบบการเรียนการสอนและการศึกษาแผนใหม่ไว้เป็นอย่างมาก แต่บางครั้งอาจจะเรียกชื่อแตกต่างกันออกไปบ้าง เช่น กิจกรรมนอกหลักสูตร กิจกรรมพิเศษ กิจกรรมกึ่งหลักสูตร หรือกิจกรรมหลักสูตรพิเศษ กิจกรรมพัฒนาการ เป็นต้น ไม่ว่าจะเรียกชื่ออย่างไรก็ตามมีความหมายที่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ดังมีผู้ให้ความหมายไว้ดังนี้

ก่อ สวัสดิพิพาณิชย์ (2503, หน้า 125) หมายถึง กิจกรรมงานที่ครูอาจารย์และนักเรียนร่วมกันจัดทำขึ้นเพื่อเสริมสร้างความเจริญเติบโตของเด็กให้เพิ่มพูนจากที่มุ่งหมายเอาไว้ในหลักสูตร

วิชัย ราษฎร์ศิริ (2522, หน้า 120) หมายถึง กิจกรรมที่โรงเรียนจัดขึ้นเพื่อส่งเสริมพัฒนาการของเด็กนอกเหนือไปจากกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตร เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ให้กว้างขวางยิ่งขึ้นเพื่อสนองความสนใจและเพื่อส่งเสริมการพัฒนาบุคลิกภาพ อุปนิสัยของนักเรียนให้เหมาะสมกับสังคมประชาธิปไตยให้มากยิ่งขึ้น

Ferderric (1959, p.7 อ้างใน สุภา หรุจิตตวิวัฒน์, 2526, หน้า 17) หมายถึง กิจกรรมทั้งหลายในสถานศึกษาที่นักศึกษาที่มีความสมัครใจที่จะเข้าร่วมกิจกรรมนั้น ๆ และสถานศึกษายอมรับสนับสนุนกิจกรรมเหล่านั้น การเข้าร่วมกิจกรรมนั้นจะไม่มีผลในการนับเป็นส่วนหนึ่งในการพิจารณาผลการศึกษา

โดยสรุปแล้ว ความหมายของกิจกรรมเสริมหลักสูตรก็คือ เป็นประสบการณ์ที่ดีให้กับนักเรียนนอกเหนือจากที่หลักสูตรกำหนดไว้ ไม่มีการบังคับให้นักเรียนเข้าร่วม แต่เป็นการเปิดโอกาสให้นักเรียนเลือกเข้าร่วมในกิจกรรมที่ตนเองถนัดและสนใจ เปิดโอกาสให้แสดงความรู้ความสามารถที่มีอยู่ในแต่ละบุคคลให้เป็นประโยชน์แก่ตนเองและเสริมบทเรียนในชั้นเรียน

ฉะนั้น การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร นับว่ามีความสำคัญและจำเป็นต่อนักเรียนอย่างมาก เพราะการจัดการเรียนการสอนเฉพาะในห้องเรียนเพียงอย่างเดียวยังไม่เป็นการเพียงพอ เนื่องจากครูมักจะมุ่งพัฒนานักเรียนในด้านสติปัญญาเป็นสำคัญ ส่วนพัฒนาการด้านอื่นจะได้รับการพิจารณารองลงมา พรรณากรณ์ อพิษฐพงศ์ (2534, หน้า 12-13) ได้กล่าวถึงวัตถุประสงค์ของการจัดกิจกรรมเสริม

หลักสูตร ไว้ดังนี้

1. เพื่อเสริมความรู้และประสบการณ์เพิ่มเติมจากการเรียนวิชาต่าง ๆ
2. เพื่อให้โอกาสนักเรียนได้ร่วมทำกิจกรรมด้านสังคม เป็นการเสริมสร้างให้รู้จักและเข้าใจตนเอง เข้าใจผู้อื่น ๆ สามารถปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมได้ดี
3. เพื่อให้นักเรียนได้ทำกิจกรรมตามความต้องการ ความสนใจ และความถนัดของแต่ละบุคคล อันเป็นแนวทางในการสำรวจความสนใจในอาชีพของตนได้
4. เพื่อเสริมการพัฒนาบุคลิกภาพ ลักษณะนิสัย การเป็นผู้นำที่ดี ผู้ตามที่ดี มีความรับผิดชอบ มีความสามัคคี มีระเบียบวินัย มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ รู้จักช่วยเหลือผู้อื่น และรู้จักใช้เวลาให้เป็นประโยชน์
5. เพื่อให้มีความจงรักภักดีต่อสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และเลื่อมใสในการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข

เพื่อให้การกิจกรรมเสริมหลักสูตรวิชาภาษาไทยนั้นบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ และเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ จึงได้มีการเสนอหลักการจัดกิจกรรมไว้ดังนี้ (สุจริต เพียรชอบ, 2525, หน้า 179-181)

1. ผู้บริหาร ครู และนักเรียน ควรมีความคิดรวบยอดที่ถูกต้องเกี่ยวกับปรัชญาและวัตถุประสงค์ในการจัดกิจกรรมเสริมวิชาหลักสูตร ภาษาไทย ให้การสนับสนุนและมีทัศนคติที่ดีต่อกิจกรรมต่าง ๆ ที่จัดขึ้น
2. การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรวิชาภาษาไทยขึ้นในโรงเรียน ควรคำนึงถึงประโยชน์ที่นักเรียนจะได้รับมากที่สุดเท่าที่จะมากได้ กิจกรรมต่าง ๆ ที่จัดขึ้นควรให้นักเรียนจัดเพื่อนักเรียนมิใช่จัดขึ้นเพื่อสนองความต้องการหรือเพื่อเสริมบารมีของครูหรือผู้บริหารแต่ประการใด
3. ความคิดริเริ่มในการจัดกิจกรรมทางภาษาไทย หรือการรวมกลุ่มผู้ที่มีความสนใจทางภาษาไทย ตั้งชุมนุมภาษาไทย ชุมนุมวรรณคดี หรือชุมนุมวาทการ ควรมาจากนักเรียนเองครูภาษาไทย จึงควรทำหน้าที่เป็นเพียงผู้ชี้แนะทาง ให้คำปรึกษาต่างๆ เท่านั้น ไม่ควรบงการ หรือผลักดันให้มีกิจกรรมขึ้น โดยที่นักเรียนยังไม่พร้อม
4. การร่วมกิจกรรมเสริมหลักสูตรวิชาภาษาไทย ควรเป็นไปด้วยความสมัครใจ ไม่มีการบังคับ บรรยายภาคในการจัดกิจกรรมควรเป็นกันเอง และเต็มไปด้วยมิตรไมตรี มีความร่วมมือร่วมใจกันอย่างดี มีความสัมพันธ์อันดีระหว่างมวลสมาชิกและระหว่างสมาชิกกับอาจารย์ที่ปรึกษา

5. ทางโรงเรียนและบุคลากรทุกฝ่ายควรจะให้ความสนับสนุนและอำนวยความสะดวกในการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรภาษาไทย ด้วยการจัดสถานที่ที่เหมาะสม จัดอาจารย์ที่ปรึกษาที่มีความสามารถ ให้ความสะดวกในด้านอุปกรณ์และเครื่องมือเครื่องใช้ต่างๆ

6. การจัดอาจารย์ที่ปรึกษากิจกรรมเสริมหลักสูตรวิชาภาษาไทย ควรดำเนินไปด้วยความระมัดระวัง คือ พยายามเลือกสรรอาจารย์ที่มีความรู้ความสามารถทางภาษาไทยเป็นอย่างดี มีบุคลิกภาพเหมาะสม มีความสามารถในการให้คำปรึกษาแนะนำ เป็นนักประชาธิปไตยใจกว้าง และยอมรับฟังความคิดเห็นของนักเรียน

7. การจัดกิจกรรมทางด้านภาษาไทย ควรมีจุดมุ่งหมายที่ชัดเจน แน่นนอน นักเรียนและอาจารย์ที่ปรึกษาควรจะได้ช่วยกันกำหนดจุดมุ่งหมายในการจัด

8. การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรวิชาภาษาไทย ควรจะได้มีการวางแผนอย่างรอบคอบ อาจารย์ที่ปรึกษาควรจะได้ร่วมกันวางแผนกับนักเรียนที่ร่วมกิจกรรม หรือคณะกรรมการของชุมนุม เพื่อจะได้จัดกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ และสนองความต้องการของนักเรียนอย่างแท้จริง

9. โปรแกรมกิจกรรมเสริมหลักสูตรวิชาภาษาไทยที่จัดขึ้นควรสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ และตอบสนองความต้องการของมวลสมาชิก ในแต่ละโรงเรียน

10. ในการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรวิชาภาษาไทยนั้น ถือว่ากระบวนการมีความสำคัญกว่าผลของกิจกรรมที่เกิดขึ้น

11. เวลาที่ใช้ในการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร ควรจัดให้เหมาะสมโดยจัดนอกเวลาเรียน อาจจะเป็นระหว่างพักรับประทานอาหารกลางวัน ตอนเย็นหลังเลิกเรียนแล้ว หรือในวันหยุด เพื่อไม่ให้กระทบกระเทือนเวลาเรียนตามปกติ

12. การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรวิชาภาษาไทยควรมีระเบียบและวิธีดำเนินการที่รัดกุม

13. การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรวิชาภาษาไทย ควรทำอย่างสม่ำเสมอ เพื่อสร้างความกระตือรือร้นที่จะร่วมกิจกรรมและเกิดความคิดสร้างสรรค์ที่จะจัดกิจกรรมแปลกๆ ใหม่ๆ ขึ้น

14. กิจกรรมที่จัดขึ้นทุกครั้ง ควรได้รับการดูแลและแนะนำอย่างใกล้ชิด ทางฝ่ายบริหาร และอาจารย์ที่ปรึกษาควรจะได้ถือเป็นการกิจสำคัญที่จะต้องให้บริการ ให้ความสะดวก ประสานงาน และร่วมมือกับนักเรียนแต่ไม่ควรควบคุม ควรให้นักเรียนตัดสินใจทำกิจกรรมต่างๆ ด้วยตนเอง

15. ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการเงินของชุมนุมภาษาไทยนั้น ควรดำเนินการอย่างรัดกุม การใช้จ่ายควรเป็นไปอย่างเหมาะสม โดยยึดนโยบายประหยัดเป็นสำคัญ

16. เมื่อจัดกิจกรรมใด ๆ ขึ้นแล้ว ควรบันทึกไว้เป็นหลักฐานและเก็บเข้าแฟ้มไว้อย่างเป็นระบบระเบียบ

17. ควรมีการประเมินผลกิจกรรมเสริมหลักสูตรวิชาภาษาไทยเป็นระยะ ๆ เพื่อทราบผลของการดำเนินงาน และนำผลที่ได้จากการประเมินนั้นไปใช้ปรับปรุงการจัดกิจกรรมภาษาไทยให้มีประสิทธิภาพดียิ่งขึ้น และผู้ที่มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมภาษาไทยทุกฝ่ายควรมีส่วนร่วมในการประเมินผลด้วย

การเตรียมการสอน

การเตรียมการสอนเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับการจัดกิจกรรมการสอนให้มีประสิทธิภาพ เพราะการเตรียมการสอนเป็นการคิดแผนไว้ล่วงหน้าว่าจะสอนอะไรถ้าหากครูไม่ได้เตรียมการสอนไว้ล่วงหน้าย่อมทำให้เกิดปัญหาและอุปสรรค หรือดำเนินการสอนได้ไม่ดีเท่าที่ควร ผู้เรียนมักจะไม่มีความรู้ ความเข้าใจ หรือไม่มีทักษะเท่าที่ควร ศรีวิไล ดอกจันทร์ (อ้างใน สนั่น ศรีกอก, 2540, หน้า 26) ได้กล่าวไว้ว่าไม่ว่าจะเป็นครูมานาน มีประสบการณ์ และความสามารถเพียงใดก็ตาม สิ่งที่เขาไม่ได้ในอาชีพครูก็คือ การเตรียมการสอน ความแตกต่างกันมีเพียงว่าจะเตรียมในลักษณะใดเท่านั้น ครูที่มีประสบการณ์มากอาจเตรียมวิธีหนึ่ง ครูที่ไม่คุ้นเคยกับการสอนอาจจะต้องเตรียมอีกวิธีหนึ่ง การเตรียมการสอนไว้ล่วงหน้าเป็นหลักประกันที่ดีว่า ครูและนักเรียนจะใช้เวลาในการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพตามจุดมุ่งหมาย ดังได้มีผู้กล่าวถึงความสำคัญและความจำเป็นของการเตรียมการสอนไว้ดังนี้ (ไพฑูริย์ สีนลรัตน์, 2524, หน้า 251-252)

1. เพื่อให้ครูได้พิจารณาอย่างเหมาะสม ถูกต้อง เกี่ยวกับ

1.1 การกำหนดจุดประสงค์ของการสอน

1.2 วุฒิภาวะ ประสบการณ์ ความสามารถของนักเรียน ฯลฯ

1.3 ทักษะสร้างแรงจูงใจและการเสริมกำลังใจที่เหมาะสม

1.4 จัดเนื้อหาวิชาในการเรียนการสอนได้เหมาะสม คำนึงว่าหากความรู้เพิ่มเติมในสิ่งที่ขาดหรือบกพร่อง

2. เพื่อให้เชื่อมั่นได้ว่าการจัดกิจกรรมและประสบการณ์ต่าง ๆ มีความสัมพันธ์ต่อเนื่องกัน เหมาะกับผู้เรียนและสิ่งแวดล้อม มีกิจกรรมหลาย ๆ อย่างสอดคล้องกับความแตกต่างและความต้องการของผู้เรียน ผู้เรียนสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการดำรงชีวิตได้อย่างแท้จริง

3. เพื่อครูจะได้จัดแบ่งการใช้เวลาในการสอนได้อย่างเหมาะสม

4. เพื่อครูจะได้เลือกใช้วิธีสอน จัดกระบวนการเรียนรู้ ใช้กิจกรรมและกลวิธีต่าง ๆ อย่างเหมาะสม เพื่อที่จะส่งเสริมให้นักเรียนคิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาเป็น

5. เพื่อให้ครูมีโอกาสพิจารณาแนวทาง ในการประเมินผล เลือกใช้ และสร้างเครื่องมือที่เหมาะสมถูกต้อง ตรงตามจุดประสงค์ที่กำหนด

6. เพื่อให้ครูมีโอกาสพิจารณาเลือกจัดหาสื่อการเรียนการสอนเตรียมจัดทำปรับปรุงทดลองใช้สิ่งต่าง ๆ เหล่านั้น เพื่อให้บังเกิดผลดีต่อการเรียนรู้ของนักเรียนอย่างแท้จริง

7. เพื่อให้เกิดความเจริญงอกงามในอาชีพครู ในการประสานงาน ปรีกษาหารือ เตรียมงาน ร่วมกันระหว่างครูผู้สอนหรือการค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติมคิดค้นความรู้เทคนิควิธีการใหม่ๆ มาทดลองปรับปรุงใช้เพื่อเพิ่มพูนประสิทธิภาพในการทำงานของครู และเป็นที่ยอมรับนับถือของสังคมทั่วไป

8. เพื่อให้ครูสามารถทำการสอนได้อย่างมั่นใจและได้ผล

นอกจากนี้ จินตนา ยูนิพันธ์ (2527, หน้า 148-150) ได้กล่าวถึงขั้นตอนต่าง ๆ ของการเตรียมการสอนดังนี้

1. ขั้นวิเคราะห์สภาพแวดล้อมในการเรียนรู้ ผู้สอนจะต้องวิเคราะห์สภาพของสิ่งแวดล้อมที่ช่วยในการสอน เป็นต้นว่า ห้องที่ใช้สอนมีความพร้อมและความเหมาะสมเพียงพอหรือไม่ นอกจากนี้จะต้องคำนึงถึงวิธีการที่จะทำให้การสอนเป็นไปโดยราบรื่น และวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างครูผู้สอนกับผู้เรียนในขณะนั้นว่าเป็นอุปสรรค หรือส่งเสริมประสบการณ์การเรียนรู้ของผู้เรียนหรือไม่อย่างไร

2. ขั้นการออกแบบการสอน มีขั้นตอนดังนี้

2.1 กำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้

2.2 จัดเรียงจุดประสงค์ตามลำดับก่อนและหลัง ซึ่งผู้สอนต้องการให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ไว้ในจุดประสงค์การเรียนรู้

2.3 เลือกเนื้อหาวิชา ผู้สอนจะกำหนดเนื้อหาวิชาเพื่อนำผู้เรียนให้มีความรู้ตามที่กำหนดไว้ในจุดประสงค์การเรียนรู้

2.4 เลือกกิจกรรมการสอน ซึ่งจะรวมถึงการเลือกวิธีการสอนและการเลือกอุปกรณ์การสอน

2.5 เลือกกิจกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียน ซึ่งเป็นสิ่งที่ผู้เรียนจะต้องกระทำและเป็นประสบการณ์ที่ผู้เรียนจะได้รับระหว่างการดำเนินการสอนของผู้สอน

3. ขั้นตอนการออกแบบประเมินผล การออกแบบประเมินผลควรเริ่มจากการกำหนดการเรียนรู้ก่อนเรียน เพราะการกำหนดการเรียนรู้ก่อนเรียนจะเป็นพื้นฐานในการประเมินการเรียนรู้ก่อนเรียนว่า ผู้เรียนมีความรู้ ทักษะหรือทักษะใดบ้าง และผู้เรียนต้องการความรู้ ทักษะหรือทักษะใดเพิ่ม การกำหนดวิธีการประเมินการเรียนรู้ก่อนการเรียน ผู้สอนจะต้องวางแผนว่าจะทำการประเมินผลก่อนเรียนอย่างไร เป็นต้นว่า อาจทำในลักษณะการทดสอบก่อนเรียน และในการเตรียมการสอนนั้นผู้สอนจำเป็นต้องวางแผนการประเมินการสอนและวิธีการสอนของตน ผลการประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียน ผลจากการประเมินจะทำให้ผู้สอนทราบว่าผู้เรียนมีการเรียนรู้ตามที่คาดหวังไว้หรือไม่ มากน้อยเพียงใด และจะต้องมีการซ่อมเสริมตอนใดบ้าง และในส่วนของหน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2534, หน้า 33) สรุปว่าการวางแผนในการทำแนวการสอน ควรปฏิบัติดังนี้

1. ศึกษาหลักสูตร
2. ศึกษาคู่มือการใช้หลักสูตร
3. นำโครงสร้างเนื้อหาวิชา
4. ศึกษาตัวอย่างแนวการสอนในคู่มือครู
5. การทำแผนการสอน

วิธีการสอน

สุจริต เพียรชอบ (2525, หน้า 50-52) ได้เสนอแนะกลวิธีการสอนภาษาไทยที่ทำให้หลักสูตรสัมฤทธิ์ผลนั้น ควรคำนึงถึงองค์ประกอบการเรียนการสอน 3 ประการ คือ จุดมุ่งหมายของการเรียน กิจกรรมการเรียนรู้ และวิธีการวัดผล ครูผู้สอนต้องศึกษาเนื้อหาที่ตนจะสอนให้เข้าใจ ครูผู้สอนควรทำแผนการสอนให้ชัดเจน รวมถึงครูควรจะได้ศึกษาพื้นฐานทางภาษาของนักเรียน ในส่วนของบุญเหลือ เทพสุวรรณ (2537, หน้า 26-27) ได้กล่าวถึงกระบวนการเรียนการสอน ในหมวดวิชาภาษาไทย ประกอบด้วยกระบวนการเรียนการสอนดังต่อไปนี้คือ ต้องเรียนรู้ทักษะการใช้ภาษาเพื่อติดต่อสื่อสารระหว่างผู้ที่สามารถใช้ภาษาไทยด้วยกัน ต้องเรียนใช้ความคิดชนิดต่าง ๆ ตั้งแต่ระดับข้อคิดง่าย ๆ จนกระทั่งถึงใช้วิจารณ์ญาณ คือ วิธีการไตร่ตรองตัดสินใจว่า อะไรถูก อะไรผิด อะไรควร อะไรไม่ควร ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นแก่ชีวิต ต้องเรียนรู้ว่าลักษณะของภาษาไทยเป็นอย่างไร มีคำ รุป ปรากฏรูปประโยค วิธีเขียน หลักการสะกดคำเป็นอย่างไร การเรียนสิ่งเหล่านี้เรามักเรียกว่าเรียนวิชา หลักภาษาหรือจะเรียกว่าเรียนไวยากรณ์ ต้องเรียนการอ่านหนังสือ เรียนวิธีการพิจารณาว่าหนังสือที่อ่านมีส่วนดีหรือไม่ ตรงไหนอย่างไร เราไม่มีชื่อเรียกการเรียนชนิดนี้ว่าวิชาอะไร โดยเฉพาะในโรงเรียนเรายังไม่ค่อยได้สอนกัน

มากนัก วิชานี้ควรเรียกว่าวิชาการอ่าน และประการสุดท้ายต้องเรียนสังเกตศิลปะของการแต่งหนังสือ หนังสือที่แต่งขึ้นนั้นมีประเภทต่าง ๆ ต้องเรียนทำความเข้าใจกับวรรณคดีอันเป็นศิลปกรรมของชาติไทย

ในส่วนของแนวการสอนและกิจกรรมการเรียนการสอนนั้น ถือว่าเป็นหัวใจสำคัญของงานสอน เพราะเป็นกระบวนการที่จะเป็นตัวบังคับว่าครูจะสามารถทำให้เกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ที่ไว้ได้หรือไม่ ประสบความสำเร็จหรือล้มเหลว ขึ้นอยู่กับหลายปัจจัย ดังที่จะพอสรุปได้ดังนี้

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (อ้างใน ประทวน กลิ่นพินิจ, 2539 หน้า 13) ได้ให้แนวการสอนและการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนภาษาไทยสำหรับครูผู้สอน ไว้ดังนี้

1. ฝึกทักษะการฟัง พูด อ่าน และเขียนให้ถูกต้องคล่องแคล่ว โดยการฝึกทักษะแต่ละอย่างให้แม่นยำ แล้วจึงฝึกทักษะทั้ง 4 ให้สัมพันธ์กัน รวมทั้งส่งเสริมความคิดควบคู่กันไปด้วย การกำหนดจุดประสงค์ในการสอนให้ชัดเจน

2. สอนให้ถูกต้องตามหลักการสอนภาษา การเรียนภาษาเป็นการเลียนแบบอย่างหนึ่ง ผู้เรียนจะต้องเรียนภาษาที่เป็นต้นแบบจากครูผู้สอน ต่อจากนั้นผู้เรียนจะต้องรู้จักปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงให้เป็นภาษาของตนเองจากการฝึกทักษะทางภาษาบ่อย ๆ และท้ายสุดผู้เรียนจะพัฒนา การใช้ภาษาจากความคิดสร้างสรรค์ เพื่อให้ได้รูปแบบการใช้ภาษาใหม่

กระบวนการเรียนภาษาโดยทั่วไปอาจจะเริ่มต้นจากการเรียนคำก่อน ผู้เรียนจะต้องฝึกอ่าน และเข้าใจความหมายของคำ รู้จักนำคำไปใช้แต่งประโยคให้ถูกต้องได้ใจความ จากนั้นฝึกการนำประโยคไปเรียงต่อกันให้เป็นเรื่องราวเป็นข้อความตามลำดับ การฝึกทักษะการใช้ภาษาเน้นการสื่อความหมายให้ตรงกัน ตลอดจนส่งเสริมให้มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีวิจารณญาณในการใช้ภาษา

3. ฝึกให้ผู้เรียนรู้หลักเกณฑ์ทางภาษาควบคู่ไปกับการใช้ภาษาและให้รู้วัฒนธรรมทางภาษา

4. ฝึกให้ผู้เรียนรู้จักวิเคราะห์ วิพากษ์วิจารณ์ และสังเคราะห์สิ่งที่ได้ฟังและอ่าน เพื่อฝึกความคิดการแก้ปัญหาและให้มีวิจารณญาณในการใช้ภาษา

5. ส่งเสริมให้ผู้เรียนนำความรู้และทักษะที่ได้จากการเรียนภาษาไทยไปใช้เป็นเครื่องมือสื่อสารในชีวิตประจำวัน และใช้เป็นพื้นฐานในการเรียนกลุ่มประสบการณ์อื่น ๆ

6. ปลูกฝังเจตคติที่ดีต่อการเรียนภาษาไทย โดยสอนให้เห็นคุณค่าและตระหนักในความสำคัญของภาษาไทย ทั้งในส่วนที่จำเป็นต้องใช้เพื่อสื่อสารและในด้านการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมที่สำคัญของชาติ

7. ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดความพึงพอใจในความงดงามของภาษา เพื่อให้เกิดความจรรโลงใจ โดยใช้ธรรมชาติ บทร้อยแก้ว และร้อยกรอง ที่เหมาะสมกับวัยและระดับชั้นมาเป็นสื่อการเรียนการสอน

8. ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีนิสัยรักการอ่าน และใฝ่หาความรู้จากแหล่งต่าง ๆ เพื่อประโยชน์ในการดำรงชีวิต

9. สอดแทรกคุณธรรมต่าง ๆ เช่น ความมีระเบียบวินัย ความอดทน

10. ฝึกให้ผู้เรียนเป็นคนช่างสังเกต จดจำ และจดบันทึกสิ่งต่างๆ เพื่อเสริมสร้างประสบการณ์ทางภาษา ได้รับความรู้ ความเพลิดเพลิน

11. นำภาษาที่ใช้ในสังคมแวดล้อมมาเป็นสื่อประกอบการเรียนการสอน เพื่อให้สัมพันธ์กับการเรียนและสามารถนำไปใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน

11. ให้แบบอย่างที่ดีแก่ผู้เรียน โดยเฉพาะในเรื่องการใช้ภาษาของครูในการสอนและการสื่อความในโรงเรียน

13. เน้นพัฒนาการทางภาษาของผู้เรียน ในการวัดผลประเมินผลต้องคำนึงถึงวัยและระดับชั้น ผู้เรียนในชั้นต้น ๆ จะฝึกเรื่องที่มีโครงสร้างง่าย ๆ พอชั้นสูงขึ้น ไปจะยากขึ้น และซับซ้อนยิ่งขึ้น ตามลำดับ

14. ส่งเสริมให้ผู้เรียนประเมินผลการเรียนภาษาของตนเองเพื่อพัฒนาให้ดียิ่งขึ้นตามลำดับ

15. ศึกษา ติดตาม และแก้ไขข้อบกพร่องทางภาษาด้านใดด้านหนึ่งหรือหลายๆ ด้าน เพื่อให้ผู้เรียนใช้ภาษาได้ถูกต้อง

16. สอนซ่อมเสริม เมื่อทราบว่าผู้เรียนขาดทักษะทางภาษาด้านใดด้านหนึ่งหรือหลายๆ ด้าน เพื่อช่วยให้ผู้เรียนบรรลุผลสำเร็จในการเรียนภาษาไทย

17. จัดการเรียนการสอนให้ผู้เรียนเรียนภาษาไทยด้วยความสนใจและสนุกสนาน โดยใช้เกม เพลง เป็นสื่อช่วย เพื่อให้ผู้เรียนชอบเรียนภาษาไทยและรักภาษาไทย

18. จัดทำหนังสือที่เหมาะสมมาให้ผู้เรียนอ่านมาก ๆ หรือส่งเสริมการอ่านหนังสือในห้องสมุด เพื่อให้ผู้เรียนอ่านคล่องและมีความรู้กว้างขวาง

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2523, หน้า 16) ได้เสนอแนะหลักเกณฑ์เพื่อเป็นแนวในการจัดการเรียนการสอนภาษาไทย มีดังนี้

1. ฝึกทักษะทั้ง 4 ทักษะ ให้สัมพันธ์กับความคิดและการใช้ภาษา โดยจัดกิจกรรมที่มีความสอดคล้องกับการใช้ภาษาในชีวิตของผู้เรียนด้วย

2. ฝึกให้ผู้เรียนศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองให้มากที่สุด โดยใช้หลักเกณฑ์ที่ได้เรียนมาเป็นเครื่องมือเรียนรู้ค่าและความรู้ใหม่ทางภาษา ผู้สอนควรเป็นผู้คอยแนะนำชี้ทางให้
3. ให้ผู้เรียนเรียนรู้ด้วยความเข้าใจ โดยใช้สื่อการเรียน ตัวอย่างที่ชัดเจนและฝึกฝน การใช้ภาษาตามหลักเกณฑ์ต่าง ๆ ดีกว่าการให้ท่องจำ
4. ให้ฝึกฝนอยู่เสมอ โดยจัดกิจกรรมหรือแบบฝึกหัดที่น่าสนใจและสนุกสนาน
5. ฝึกผู้เรียนเป็นคนช่างสังเกตภาษาไทยที่พบเห็นในชีวิตประจำวัน เช่น ในหนังสือและสื่อมวลชนต่าง ๆ เพื่อเปรียบเทียบให้ความคิดกว้างขวางขึ้น
6. สร้างเจตคติที่ดีและถูกต้องในการเรียนภาษาไทยและวรรณคดีให้แก่ผู้เรียน โดยฝึกให้ผู้เรียนมีนิสัยชอบสังเกตเกี่ยวกับภาษาไทยในลักษณะต่างๆ บ่อยครั้งในที่เพราะ สุภาษิตสำนวนภาษา
7. เมื่อผู้เรียนมีข้อบกพร่อง ต้องสำรวจจุดบกพร่องที่แท้จริง เพื่อการคิดสอนซ่อมเสริมให้ถูกต้องและเหมาะสม
8. ให้ผู้เรียนให้เห็นตัวอย่างที่ดีทางภาษาเพราะการเรียนภาษาวิธีหนึ่งก็คือ การเลียนแบบ ผู้สอนต้องเป็นตัวอย่างที่ดีทางภาษาให้แก่ผู้เรียน และมีลักษณะนิสัยที่เอื้ออำนวยต่อการสอนภาษาไทยให้ได้ผลดี เช่น พูดจาไพเราะอ่อนหวาน ช่างคิด ช่างสังเกต จดจำสิ่งที่จะนำไปเป็นตัวอย่างทางภาษาให้แก่นักเรียน

สุพิน บุญชูวงศ์ (2531, หน้า 75) กล่าวถึงหลักการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ดีว่าควรเกี่ยวข้องกับสิ่งสำคัญหลายประการ ดังสรุปได้ ดังนี้

1. กิจกรรมการเรียนการสอนควรเกี่ยวข้องกับจุดประสงค์ของการเรียน มีการจัดลำดับของกิจกรรมให้สอดคล้องกับจุดประสงค์ทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านพุทธิพิสัย ด้านจิตพิสัย และด้านทักษะพิสัย ตลอดจนมีการจัดลำดับขั้นของการจัดกิจกรรมเพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้อย่างต่อเนื่อง
2. กิจกรรมการเรียนการสอนควรเหมาะกับวัยและความสามารถของนักเรียน มีลักษณะท้าทายความสามารถของนักเรียน ช่วยพัฒนาความคิดของนักเรียน สามารถนำไปใช้ในสถานการณ์ใหม่ได้ ส่งเสริมการคิดแบบสืบสวนสอบสวนและการแก้ปัญหาตามแนวทางของตน
3. กิจกรรมการเรียนการสอนนั้น ต้องทำให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้เพิ่มมากขึ้น และควรเป็นกิจกรรมที่ทำให้นักเรียนเรียนรู้หลาย ๆ ทาง

แก้วตา ยศอิ (2536, หน้า 30) กล่าวว่า การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนจะจัดอย่างไรนั้น ต้องใช้วัตถุประสงค์เป็นแนวทางในการพิจารณาคัดเลือก การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่จัดขึ้น เพื่อสนองเจตนารมณ์ของหลักสูตร เป็นส่วนของการนำหลักสูตรไปสู่การปฏิบัติ ครูในฐานะของผู้จัดกิจกรรมให้นักเรียนควรจะได้พิจารณาคัดเลือกกิจกรรม ที่เห็นว่าจะก่อให้เกิดความรู้หรือประสบการณ์ และสามารถทำให้บรรลุจุดมุ่งหมายได้ง่ายที่สุด เร็วที่สุด ประหยัดทั้งเวลา แรงงาน และค่าใช้จ่ายให้มากที่สุด สำหรับเกณฑ์การคัดเลือกกิจกรรม สุมิตร คุณานุกร (2523, หน้า 97) ได้กล่าวไว้โดยสรุปดังนี้

1. กิจกรรมนั้นควรมีความสอดคล้องกับจุดประสงค์ของการสอน
2. เป็นการก่อให้เกิดความพึงพอใจแก่ผู้เรียน
3. เป็นกิจกรรมที่อยู่ในขอบเขตความสามารถด้านร่างกายของผู้เรียนที่จะปฏิบัติได้
4. ควรส่งเสริมจุดมุ่งหมายในการสอนหลาย ๆ ด้าน
5. กิจกรรมนั้นมีความสอดคล้องกับความแตกต่างระหว่างบุคคล

ในขั้นของการดำเนินการสอนที่เป็นการปฏิบัติจริงในชั้นเรียนนั้น ถือได้ว่าเป็นขั้นตอนที่สำคัญเพราะจะเป็นขั้นของการนำเอาแผนการสอนมาใช้ให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ซึ่งครูผู้สอนเองควรจะต้องทราบหลักการและวิธีการต่าง ๆ เพื่อให้การสอนนั้น ๆ มีประสิทธิภาพ ซึ่งมีผู้กล่าวถึงหลักสำคัญของหลักการสอนไว้พอสรุปได้ดังนี้คือ

บำรุง กัตติเจริญ และฉวีวรรณ กินาวงศ์ (2527, หน้า 151) กล่าวถึง ความสำคัญของการดำเนินการสอนว่าจะต้องคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้

1. สอนจากสิ่งที่รู้ไปหาสิ่งที่ไม่รู้
2. สอนจากสิ่งที่ย่างไปหาสิ่งที่ยาก
3. สอนจากสิ่งที่มีตัวตน ไปหาสิ่งที่ไม่มีตัวตน
4. สอนจากสิ่งที่พบเห็นไปหาเหตุผล
5. สอนจากสิ่งที่ย่างไปหาสิ่งที่สลับซับซ้อน
6. สอนให้เป็นไปตามธรรมชาติของเด็ก
7. สอนให้ผ่านประสาทสัมผัสทั้ง 5
8. สอนให้สนุกสนานสนใจ
9. สอนโดยสรุปบอกให้น้อยที่สุด
10. สอนให้นักเรียนเรียนโดยการกระทำ

วิไลรัตน์ เพชรรัตน์ (2535, หน้า 12-17) กล่าวถึง การดำเนินการสอนที่เหมาะสม ควรจะต้องดำเนินการดังต่อไปนี้

1. สอนให้เกิดการเรียนรู้โดยผ่านประสบการณ์ การที่ผู้เรียนจะเรียนรู้สิ่งใดได้ดี ควรจะมีประสบการณ์ในสิ่งนั้นก่อน จะทำให้ได้รับประสบการณ์ด้วยตนเอง สามารถกระทำกิจกรรมอื่น ๆ ได้ ถ้าครูไม่สามารถจัดประสบการณ์ตรงได้ ควรใช้วัสดุทัศนูปกรณ์ประกอบการสอน เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจในสิ่งที่เรียนนามธรรมได้ดีขึ้น
2. ควรเริ่มจากความสนใจของผู้เรียน ครูพิจารณาว่าผู้เรียนต้องการหรือมีความสนใจ ต้องเริ่มต้นสอนจากสิ่งที่ผู้เรียนสนใจ เมื่อผู้เรียนสนใจสิ่งใดแล้วจะสามารถเรียนรู้ได้ดี แล้วจึงค่อยๆ สอนสิ่งอื่นที่นอกเหนือจากความสนใจของผู้เรียนตามที่ครูต้องการได้
3. เรียนจากการกระทำ โดยผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเองเพื่อให้รู้จักวิธีการ สามารถนำเอาวิธีการเหล่านั้นมาปฏิบัติจริง ผู้เรียนอาจพบปัญหาบางอย่างที่เกิดขึ้นทำให้รู้จักวิธีการแก้ปัญหาไปในตัว มีความเข้าใจ เกิดการเรียนรู้ มีเจตคติที่ดีต่อการเรียน และสามารถนำเอาสิ่งที่เรียนมาใช้ประโยชน์ได้
4. คำนึงถึงความสามารถของผู้เรียน ไม่สอนตามใจครูหรือสอนตามเนื้อหาบทเรียนในหลักสูตรเพียงอย่างเดียว ต้องคำนึงถึงความสามารถของผู้เรียนด้วยว่าสามารถเรียนรู้ได้หรือไม่ บรรลุนิติภาวะเพียงพอที่จะรับความรู้ในระดับนั้นเพียงใด และคำนึงถึงพัฒนาการของผู้เรียนแต่ละวัยด้วย
5. สอนให้เข้าใจบทเรียนอย่างแจ่มแจ้ง ให้เกิดการเรียนรู้และรู้สึกว่าการเรียนไม่ยาก ถ้าผู้เรียนไม่เข้าใจ บทเรียนนั้นยาก ไม่รู้เรื่อง ก่อให้เกิดความเบื่อหน่ายทอดทิ้ง ไม่อยากเรียน
6. ใช้ปัญหาช่วยให้เกิดการเรียนรู้ โดยการตั้งปัญหาที่จะสามารถช่วยผู้เรียนเกิดความ ต้องการที่จะแก้ปัญหานั้นให้ลุล่วงไป หมายถึง ครูช่วยผู้เรียนเกิดความสนใจในบทเรียน จากนั้นก็ช่วยแนะนำให้แก้ปัญหานั้นเพื่อให้สำเร็จในการแก้ปัญหา ก่อให้เกิดแรงจูงใจ อยากเรียนต่อไปอีก
7. ให้มีส่วนร่วมในการเรียนของผู้เรียน จะทำให้อยากเรียน การเรียนจะบรรลุผล ครูควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนการสอน ได้แก่ การช่วยทำอุปกรณ์การสอนให้ มาอธิบายหน้าชั้น การอภิปราย การร่วมกันวางแผนการสอนและการทำกิจกรรมระหว่างผู้เรียน หรือระหว่างผู้เรียนกับผู้สอน นอกจากจะช่วยเสริมสร้างความเป็นผู้นำและผู้ตามแล้ว ยังเป็นการวางรากฐานประชาธิปไตยให้เกิดขึ้นในตัวผู้เรียนด้วย
8. ควรบอกจุดมุ่งหมายในการเรียนวิชานั้นว่ามีอะไรบ้าง ซึ่งให้เห็นความจำเป็นของสิ่งที่จะเรียนให้รู้จักคิดเพื่อถ่ายทอดให้เกิดความต้องการที่จะเรียนรู้ในวิชานั้น ถ้าไม่บอกจุดมุ่งหมายหรือ

ผู้เรียนที่ไม่รู้ว่าจะเรียนไปทำไม อาจเกิดความไม่สนใจ และไม่อยากเรียนได้ครูจึงต้องบอกจุดมุ่งหมายของการเรียนให้ผู้เรียนทราบก่อน

9. สอนให้รู้จักการทำงานร่วมกัน รู้จักการทำงานเป็นหมู่คณะ มีการแบ่งงานกันทำตามความสามารถของแต่ละบุคคล เพื่อให้การเรียนได้ผลตามความมุ่งหมาย มีการเจริญงอกงามทางด้านสังคม ได้รู้จักการทำงานร่วมกัน รู้จักปรับตัวเข้ากันได้ รู้จักการทำงานตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย มีการเคารพซึ่งกันและกัน และมีการช่วยเหลือกันทำงาน มีการปูพื้นฐานประชาธิปไตยอีกทางหนึ่งด้วย

10. สอนจากสิ่งที่เป็นรูปธรรม ให้มองเห็นของจริงและเข้าใจงานก่อน เพื่อจะได้เป็นพื้นฐานความรู้ที่จะเรียนในสิ่งที่มองไม่เห็นและเข้าใจยากขึ้น

11. สอนจากสิ่งที่ย่างไปหาสิ่งที่ยุ่งยากสลับซับซ้อนตามลำดับขั้น ผู้เรียนจะค่อย ๆ เรียนรู้เพิ่มขึ้น ยากขึ้น หรือซับซ้อนขึ้น โดยอาศัยความรู้ในตอนแรกเป็นพื้นฐานในการเรียนสิ่งที่ยุ่งยากซับซ้อนนั้น ทำให้การเรียนต่อเนื่องกัน ผู้เรียนจะสามารถเรียนสิ่งที่ยากได้โดยไม่ลำบากนัก ทำให้การเรียนสิ่งนั้นประสบผลสำเร็จได้ผลสมบูรณ์และผู้เรียนเรียนได้ดี

11. ควรใช้อุปกรณ์ประกอบการสอน เพื่อให้เข้าใจบทเรียนได้ง่ายขึ้น และผู้เรียนจำบทเรียนได้นาน ทำให้บทเรียนน่าสนใจ ไม่น่าเบื่อหน่าย

13. สอนตามหลักจิตวิทยาการศึกษา หรือหลักการเรียนรู้ โดยจัดลำดับการเรียนตามหลักการเรียนรู้สิ่งใดก่อนหลัง และจัดบทเรียนให้สอดคล้องกับประสบการณ์เดิมของผู้เรียนด้วย

14. สอนให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ และให้ประสบความสำเร็จ ตามความสามารถของแต่ละบุคคล เนื่องจากผู้เรียนมีความแตกต่างกันย่อมประสบผลสำเร็จแตกต่างกัน ครูควรสอนให้ผู้เรียนแต่ละคนประสบผลสำเร็จตามควรแก่ความสามารถของตนเอง สอนให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ คิดแปลกนำเสนอสิ่งที่ได้เรียนไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้

15. การสอนที่ใช้ได้ผลดีเป็นที่ยอมรับกันทั่วไปในปัจจุบัน ได้แก่ การสอนตามวิธีวิทยาศาสตร์ที่เน้นกระบวนการแก้ปัญหา

ฉะนั้น เพื่อให้การเรียนการสอนวิชาภาษาไทยเป็นไปด้วยความน่าสนใจแล้ว ครูผู้สอนต้องจัดการสอนให้เป็นไปอย่างมีกระบวนการ เช่น การฝึกทักษะ ฝึกความคิดและวิจารณ์ญาณในการใช้ภาษาไทย เช่น ฝึกให้ทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม เป็นต้น ครูผู้สอนต้องรู้จักเลือกใช้วิธีการสอนที่เหมาะสม และให้สอดคล้องกับเนื้อหาสาระและกิจกรรมต่าง ๆ ที่มี เช่น ใช้การบรรยาย การสาธิต การแบ่งกลุ่ม บทบาทสมมติ รวมถึงการใช้บทเรียนสำเร็จรูป เป็นต้น และครูผู้สอนจะต้องให้ความสำคัญกับทักษะ

ที่จำเป็นของการสอนภาษาไทย เช่น การกระตุ้นให้คิด การเล่านิทาน การสรุปความ การใช้เกม รวมถึงการใช้ท่าทางในการสื่อความหมาย เป็นต้น

การวัดและประเมินผล

การวัดและประเมินผลมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งต่อระบบการเรียนการสอนเพราะการวัดและประเมินผลจะเป็นเครื่องช่วยให้ผู้สอนทราบข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมการเรียนรู้ของนักเรียน เพื่อที่ครูผู้สอนจะได้นำผลของการวัดและประเมินผลไปวินิจฉัยและวางแผน ในการจัดการเรียนการสอนได้อย่างเหมาะสม และทำให้ผู้เรียนบรรลุผลสำเร็จตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ ดังที่ อนันต์ ศรีโสภา (2525, หน้า 2) กล่าวว่า การประเมินผลเป็นกรรมวิธีของการวางแผน การเก็บรวบรวมข้อมูล และการให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการตัดสินใจในทางเลือกต่างๆ โดยเปรียบเทียบเกณฑ์ ซึ่งการประเมินผลจำเป็นต้องอาศัยการทดสอบและการวัด

สุจริต เพียรชอบ และสายใจ อินทรมพรรษ์ (2522, หน้า 95-96) ได้กล่าวถึงวัตถุประสงค์ในการวัดและประเมินผลวิชาภาษาไทยไว้ ดังนี้

1. เพื่อทดสอบพื้นฐานความรู้ทางภาษาไทยของนักเรียนที่ตนจะสอน ว่ามีความรู้เดิมมากน้อยเพียงใด เป็นการทดสอบก่อนจะลงมือสอน การทดสอบนี้จะช่วยให้ครูได้ทราบว่า เด็กนักเรียนแต่ละคนมีความสามารถทางภาษาในด้านไหนมากน้อยเพียงใด เมื่อได้ทราบพื้นฐานความรู้ของนักเรียนแล้วก็สามารถกำหนดขอบเขตของเนื้อหาได้
2. เพื่อแบ่งนักเรียนออกเป็นกลุ่ม ๆ ตามความสามารถทางภาษาของนักเรียนเอง ในกรณีนี้ หากโรงเรียนใดมีโครงการที่จะจัดสอนภาษาไทยโดยวิธีแบ่งเด็กตามความสามารถก็อาจจะทำได้
3. เพื่อพัฒนาการและสัมฤทธิ์ผลในการเรียนการสอนภาษาไทยของนักเรียนว่า ได้มีความก้าวหน้าและเกิดการเรียนรู้ขึ้นมาอีกเพียงใด
4. เพื่อให้ครูผู้สอนได้ทราบว่า การสอนของตนมีประสิทธิภาพหรือไม่มากน้อยเพียงใด จะได้ปรับปรุงการสอนให้ประสบผลดียิ่งขึ้น
5. เพื่อช่วยให้นักเรียนได้ทราบผลการเรียนของตนเป็นระยะ ๆ เป็นการทราบความก้าวหน้าและจุดบกพร่องของตัวเอง และปรับปรุงวิธีการเรียนของตนเพื่อให้ได้ผลดียิ่งขึ้น
6. เพื่อช่วยให้นักเรียนได้พิจารณาว่านักเรียนแต่ละคนมีข้อบกพร่องทางการเรียนภาษาไทยในด้านใดบ้าง ทั้งนี้เพื่อจะได้ช่วยแก้ไขและสอนซ่อมเสริมให้ดีขึ้น

7. เพื่อสร้างความสนใจให้นักเรียน เกิดความสนใจและมีความกระตือรือร้นในการเรียนภาษาไทย
8. เพื่อทราบทัศนคติของนักเรียนที่มีต่อการเรียนภาษาไทย และหาทางช่วยเหลือให้นักเรียนมีทัศนคติดีขึ้น
9. เพื่อให้ได้ทราบข้อมูลเกี่ยวกับการเรียนภาษาไทยของนักเรียน ทั้งนี้เพื่อใช้เป็นแนวทางในการให้คำปรึกษาในด้านการเลือกวิชาเรียนในสาขาวิชาภาษาไทยต่อไป
10. เพื่อปรับปรุงวิธีการทดสอบและข้อทดสอบให้มีคุณภาพดียิ่งขึ้น

สมศักดิ์ สินธุรเวชญ์ และจันทิมา พรหมโชติกุล (2525, หน้า 212) ได้สรุปวิธีการประเมินผล การเรียนวิชาภาษาไทยไว้ดังนี้

1. การประเมินผลระหว่างเรียน มีจุดมุ่งหมายสำคัญของการประเมินคือ
 - 1.1 ต้องการทราบว่าผู้เรียนบรรลุจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมหรือไม่
 - 1.2 ต้องมีการประเมินจุดประสงค์ย่อยอื่น ๆ
2. การประเมินผลรวม เป็นการประเมินเพื่อตัดสินหลังจากการเรียนการสอน ตามจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมที่ตั้งไว้ ควรมีหลักดังนี้
 - 2.1 กลุ่มจุดประสงค์ที่สำคัญบางจุดประสงค์จากจุดประสงค์ทั้งหมดมาวัดผล
 - 2.2 เรียงจุดประสงค์ที่จะประเมินตามความสำคัญมากน้อย
 - 2.3 เรียงจุดประสงค์ที่จะสอบด้วยวิธีการจัดลำดับ

หลังจากที่ได้ทำการศึกษาค้นคว้าจากเอกสารและแนวความคิดต่าง ๆ แล้ว สามารถสรุปได้ว่าการจะพัฒนาการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพให้มากยิ่งขึ้นนั้น สิ่งที่จะขาดเสียไม่ได้ก็คือเราจะต้องมีการพัฒนาการใช้สื่อการเรียนการสอน กิจกรรมพัฒนาทักษะทางภาษา กิจกรรมเสริมหลักสูตร การเตรียมการสอน วิธีการสอน และการวัดและประเมินผล โดยครูผู้สอนต้องวางแผนการให้รอบคอบและคำนึงถึงประสิทธิภาพของการดำเนินการด้วย

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการเรียนการสอนภาษาไทย และสภาพการจัดการเรียนการสอนภาษาไทย ทำให้ข้อมูลดังนี้คือ

สุพรรณ ชัยอุปคำ (2537) ศึกษาพฤติกรรมการสอนของครูภาษาไทยดีเด่นในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า มี 5 ด้าน คือด้านการเตรียมแผนการสอน มีการเตรียมแผนการสอนด้วยการศึกษาเอกสารหลักสูตรต่างๆ ทำบันทึกการสอนได้ครบทุกขั้นตอน ด้านการจัดกิจกรรมการสอนให้มีการใช้เกม กิจกรรมในการแบ่งกลุ่มมอบหมายให้ทำงานพร้อมกัน ด้านเทคนิคและวิธีสอนมีการใช้เทคนิควิธีสอนหลากหลายรูปแบบ โดยใช้วิธีการทางหลักภาษาและวิธีสอนแบบประสมประสาน ด้านการใช้สื่อและผลิตสื่อประกอบการสอน มีการใช้สื่อและผลิตสื่อประกอบการสอนหลากหลายรูปแบบและนำมาใช้ในการสอน และด้านการวัดผลประเมินผลมีการซักถาม ทดสอบความรู้ก่อนและหลังเรียนให้นักเรียนประเมินด้วยตนเอง

สมยศ ชัยชนะ (2540) ศึกษาสภาพการเรียนการสอนวิชาภาษาไทยระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนเอกชน จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ครูประสบปัญหาการใช้หลักสูตรและหนังสือ วิธีการสอนและกิจกรรมการเรียนการสอน การใช้สื่อการสอน การวัดและประเมินผล การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร และการนิเทศการสอน ในระดับปานกลาง ส่วนปัญหาเกี่ยวกับสภาพการเรียนการสอนแต่ละด้านอยู่ในระดับปานกลางเช่นกัน ในการเตรียมการสอนของครูนั้นหากครู ที่มีประสบการณ์การสอนมานานทำการสอนตรงกับรายการในแบบสังเกตมากกว่ากลุ่มครูที่มีประสบการณ์น้อย รวมถึงมีความสามารถในการโน้มน้าว ชักจูง ให้นักเรียนเรียนรู้เนื้อหาวิชาได้ดีกว่าด้วย นอกจากนี้ยังพบว่า ครูภาษาไทยต้องการรับการนิเทศเกี่ยวกับการสอนและเทคนิคการสอนมากที่สุดเพราะเห็นว่าวิธีการสอนที่ใช้อยู่ในปัจจุบันไม่เป็นที่น่าพอใจ

สนั่น ศรีกอก (2540) ได้ทำการศึกษาปัญหาการจัดการเรียนการสอนของครูภาษาไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ที่ใช้หนังสือเรียนชุดพื้นฐานภาษาในโรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดลำพูน พบว่า ครูผู้สอนเห็นว่าหลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) มีความจำเป็นต่อการสอนภาษาไทยโดยใช้หนังสือเรียนชุดพื้นฐานภาษา แต่จุดมุ่งหมายของหลักสูตรกว้างเกินไปยากต่อการกำหนดกิจกรรม เนื้อหาในหนังสือเรียนชุดพื้นฐานภาษามีมากเกินไปครูสอน

ไม่ทันตามเวลาที่กำหนด ครูบางส่วนไม่ได้ศึกษาคำแนะนำการใช้คู่มือ ก่อนที่จะสอน การสอน และวิธีการสอน ครูส่วนมากยึดแบบเรียนภาษาไทยและคู่มือครูเป็นหลักการสอนทุกครั้ง โดยใช้วิธีสอนแบบประสมประสานและไม่สามารถหาวิธีสอนใหม่ๆ มาใช้ นอกจากนี้ครูไม่มีเวลาสอนซ่อมเสริม ด้านการเตรียมการสอน ครูเห็นว่ากรบันทึกการสอนอย่างละเอียดทำให้เสียเวลามากครูมีเวลาเตรียมการสอนน้อย ด้านการจัดการเรียนการสอน เนื่องจากเนื้อหาในหนังสือเรียนและกิจกรรมในคู่มือครูมีมาก การจัดกิจกรรมจึงไม่ค่อยได้ผล การปรับกิจกรรมให้สอดคล้องกับสภาพท้องถิ่นทำได้ยาก ด้านการใช้สื่อการเรียนการสอน ครูผู้สอนเห็นว่าการหาสื่อที่มีคุณภาพและสอดคล้องกับเนื้อหาในหนังสือเรียนนั้นยาก ครูขาดทักษะในการจัดทำสื่อ การวัดและประเมินผล พบว่าการวัดผลปลายปียังทำได้ไม่ครอบคลุมตามเนื้อหาของหนังสือ ครูขาดทักษะในการสร้างแบบทดสอบ ครูส่วนมากศึกษา รายละเอียด และเข้าใจวิธีการประเมินผล

นิรนาท กล้าคลัง (2541) ได้ศึกษาสภาพปัญหาการจัดการเรียนการสอนวิชาภาษาไทยของโรงเรียนนานาชาติ ในจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ประสพปัญหาการใช้หลักสูตรและหนังสือประกอบ จำนวนครูผู้สอนมีน้อย ครูต้องคัดสรรเนื้อหาและกิจกรรมการสอนที่เหมาะสมกับเด็ก แต่ละคน การจัดหลักสูตรจะเน้นให้ผู้เรียนสามารถใช้ภาษาไทยในการสื่อสารในชีวิตประจำวัน ได้อย่างถูกต้อง และเหมาะสมกับวัย โดยเน้นทักษะทางภาษาทั้ง 4 ทักษะ คือ การฟัง การพูด การอ่าน และการเขียน ด้านกระบวนการเรียนการสอนและการใช้สื่อประกอบการสอน จะเน้นที่นักเรียนเป็นศูนย์กลาง คือ พิจารณาถึงความสามารถและศักยภาพของบุคคลในด้านพื้นฐานและประสบการณ์ทางภาษา สิ่งแวดล้อมและสังคมของผู้เรียน และในส่วนของการวัดผลและประเมินผลจะมีปัญหาพอสมควร เนื่องจากความแตกต่างทางภาษาของนักเรียนแต่ละคน

โสภากันจันะ (2542) ได้ศึกษาความต้องการความช่วยเหลือด้านการพัฒนาการเรียนการสอนของบุคลากรในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา จังหวัดเชียงราย พบว่างานหลักสูตรบุคลากรมีความต้องการการประชุมสัมมนาเกี่ยวกับปัญหาการวัดผลการเรียน การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ของนักเรียน การทำแผนการสอน และการรวบรวมและการให้บริการเกี่ยวกับเอกสารหลักสูตร งานสื่อการเรียนการสอน และเอกสารทางวิชาการ บุคลากรมีความต้องการการอบรมเกี่ยวกับการผลิตและพัฒนาสื่อ การจัดตั้งศูนย์บริการสื่อ และที่ปรึกษาด้านสื่อการเรียนการสอน งานติดตามผลและประเมินผลการศึกษา บุคลากรมีความต้องการการประเมินผลการใช้หลักสูตร การประเมินผลการดำเนินงานของโรงเรียน

การอบรมเกี่ยวกับการสร้างและพัฒนาเครื่องมือวัดผล การเผยแพร่ความรู้และต้องการที่ปรึกษาด้าน การวัดและประเมินผล งานส่งเสริมกลุ่มโรงเรียนและศูนย์พัฒนาวิชาชีพ บุคลากรมีความต้องการ การประชุมเกี่ยวกับการพัฒนาการเรียนการสอน การจัดทำแผนปฏิบัติการและสรุปผลการดำเนินงาน งบประมาณการสนับสนุนของผู้ที่เกี่ยวข้องและการเผยแพร่ผลการดำเนินงาน และงานพัฒนาบุคลากร บุคลากรมีความต้องการการจัดตั้งคณะกรรมการระดับจังหวัด การจัดอบรมเพื่อพัฒนาบุคลากร การ สนับสนุนจากผู้บังคับบัญชา การประชาสัมพันธ์ และการรวบรวมผลงานของผู้ที่ผ่านการประเมิน

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังกล่าวแล้วจะเห็นว่างานส่วนใหญ่จะเป็นศึกษาถึง พฤติกรรมการสอนของครู บทบาทของนักเรียนที่ควรจะทำปฏิบัติ สภาพปัญหาของการจัดการเรียน การสอน ซึ่งเป็นส่วนที่สอดคล้องกับสิ่งที่ต้องการจะศึกษาต่อได้นั้นเอง หากว่าเราสามารถทราบ ปัญหาที่เกิดขึ้นมีอะไรบ้าง จะทำให้สามารถหาแนวทางป้องกันไม่ให้ปัญหาดังกล่าวเกิดขึ้นได้อีก